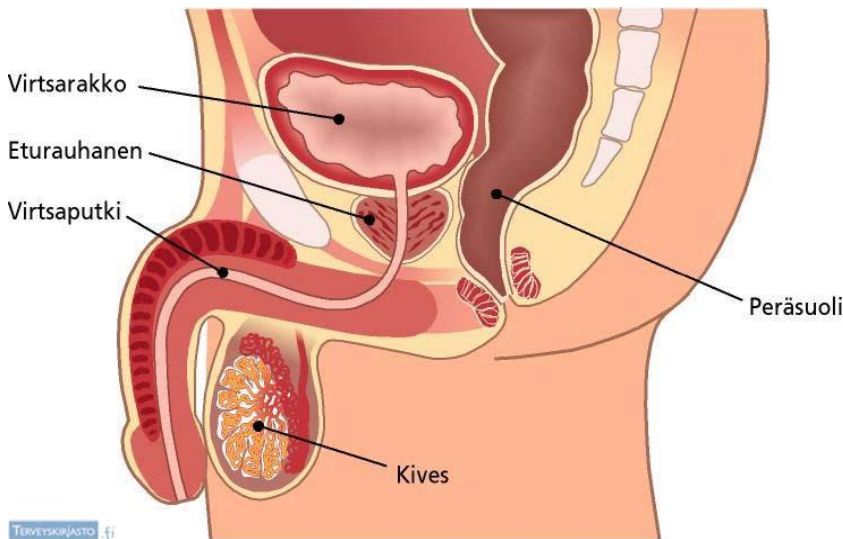

Eturauhassyöpä

Eturauhassyöpä on tällä hetkellä miesten yleisin syöpäsairaus Suomessa. Se on pääasiallisesti ikääntyvien miesten sairaus. Mutta vaikka väestön vanheneminen otetaan huomioon, esiintyvyys kasvaa jatkuvasti. Eturauhassyövän syytä ei tunneta, siksi siihen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä tutkitaan jatkuvasti. Ainakin perintötekijät ja korkea ikä lisäävät riskiä sairastua. Eturauhassyöpä etenee useimmiten hitaasti, ja vain pieni osa on nopeasti eteneviä sairauksia.

Eturauhasen merkitys

Eturauhanen eli prostata sijaitsee virtsarakon alapuolella ja virtsaputki kulkee sen läpi. Eturauhasen takana on peräsuoli, jota kautta eturauhasta voidaan tunnustella. Kivekset tuottavat mieshormoneja ja siittiöitä. Rakkularauhanen ja eturauhanen tuottavat eritettä. Eritteen sekoittuessa siittiöihin muodostuu siemennestettä.

Eturauhassyövän oireet

Ilman myötä eturauhanen alkaa usein hitaasti suurentua. Tämä ns. prostatahyperplasia eli eturauhasen hyvänlaatuinen liikakasvu on ikääntyvien miesten yleisin virtsaamisvaivojen syy, ja siis eri sairaus kuin eturauhassyöpä.

Eturauhassyöpä on usein pitkään oireeton. Pidemmälle edetessään se alkaa ahtauttaa virtsaputkea ja antaa samankaltaisia oireita kuin eturauhasen hyvänlaatuinen liikakasvu. Oireina on usein tihentynyttä virtsaamistarvetta ja virtsasuihkun heikkoutta. Kivut ovat yleensä merkinä jo levinneestä eturauhassyövästä.

Tutkimukset

Ensimmäinen tutkimus on yleensä eturauhasen tunnustelu peräsuolen kautta. Jos eturauhanen on kova tai siinä tuntuu kyhmy, herää epäily syövästä. Syöpä voi olla kuitenkin myös normaalin tuntuaisessa eturauhasessa.

Tärkeä tutkimus on veren PSA-arvon tutkiminen (verikoe). PSA on prostataspesifinen antigeeni. Sen normaaliarvo on alle 4, mutta syövän lisäksi myös muut eturauhasen sairaudet voivat kohottaa PSA-arvoa.

Eturauhasen tarkempi tutkiminen tehdään usein magneettikuvauksella (MRI). Sen jälkeen eturauhassyövän diagnoosi varmistetaan ottamalla ultraääniohjauksessa (= transrektaalinen ultraääni) eturauhasesta kohdennetut neulanäytteet. Levinneisyyden selvittämiseksi tehdään yleensä luuston gammakuvaus, vartalon tietokonekuvaus (CT), ja lisäksi otetaan perusverikokeita.

Hoito

Eturauhassyövän hoidon valintaan vaikuttavat eturauhassyövän levinneisyys, neulanäytteiden löydös ja patologin tekemä syövän luokitus, potilaan ikä sekä muut sairaudet. Edellä mainittujen tutkimusten perusteella eturauhassyövät jaetaan kolmeen eri levinneisyysluokkaan:

- 1) paikallinen eturauhassyöpä
- 2) paikallisesti levinnyt eturauhassyöpä
- 3) levinnyt eturauhassyöpä

1) Paikallinen eturauhassyöpä

Paikallinen eturauhassyöpä kasvaa eturauhaskapselin sisällä. Hoitovaihtoehdot ovat:

- ohjelmoitu aktiiviseuranta
- eturauhasen poistoleikkaus eli radikaali prostatektomia
- sädehoito
- hormonihoito

Ohjelmoitu aktiiviseuranta

Varhaisvaiheessa todettu hitaasti etenevä eturauhassyöpä ei aina edellytä välitöntä hoitoa. Pienen riskin eturauhassyövän ennuste on hyvä jopa ilman hoitoa, jonka vuoksi aktiiviseuranta on ensisijainen valinta näille potilaille. Aktiiviseurannassa potilasta seurataan ilman välitöntä leikkaus- tai sädehoitoa, jolloin vältytään hoitoihin liittyviltä haittavaikutuksilta. Aktiiviseurannan aikana potilaan seurantaan kuuluvat urologin vastaanotot, PSA:n määritykset, mahdollisten oireiden kartoitus, tarvittaessa eturauhasen magneettikuvaus (MRI) ja kontrollineulanäytteet. Mikäli seurannan aikana tulee viitteitä siitä, että syöpä on muuttunut hoitoa vaativaksi tai potilas kokee pelkän seurannan henkisesti raskaaksi, siirrytään aktiivihoidoihin.

Eturauhasen poistoleikkaus eli radikaali prostatektomia

Leikkauksessa poistetaan eturauhanen kapsелеineen. Eturauhasen poistoleikkaus soveltuu hyväkuntoisille noin alle 70-vuotiaille, jotka haluavat syövän pois elimistöstään. Leikkaus suoritetaan tähystysleikkauksena (robottivälineinen), ja siihen liittyy joitakin riskejä. Pysyvää virtsan pidätyskyvyttömyyttä jää noin 10 %:lle potilaista ja potenssihäiriöitä esiintyy noin 60 %:lla leikatuista.

Sädehoito

Sädehoito on usein leikkaushoidon vaihtoehto. Sädehoito voidaan toteuttaa eturauhasen ulkoisena sädehoitona tai harvemmin eturauhasen sisäisenä hoitona. Ulkoinen sädehoito annetaan poliklinikkakäynneillä Sairaala Novan sädehoitoyksikössä eturauhasen alueelle, ja joskus se kohdennetaan myös eturauhasen lähetyvillä oleviin imusolmukkeisiin. Hoitoa annetaan arkipäivinä usean viikon aikana. Ulkoiseen sädehoitoon liitetään usein myös lyhytaikainen noin 7 kuukauden pituinen hormonihoito. Harvemmin käytetty eturauhasen sisäinen sädehoito toteutetaan yliopistollisessa sairaalassa esim. Kuopiossa.

Sädehoidon sivuvaikutuksia ovat peräsuolen ja virtsarakon ärsytysoireet. Suurimmalla osalla sädehoidon saaneista potilaista seksuaalinen kyvyttömyys (potenssi) säilyy.

2) Paikallisesti levinnyt eturauhassyöpä

Paikallinen leviäminen tarkoittaa sitä, että syöpä on jo kasvanut eturauhaskapselin läpi, mutta ei ole vielä lähettänyt laajemmin etäpesäkkeitä. Hoitovaihtoehdot ovat:

- sädehoito
- hormonihoito
- joskus voidaan harkita myös eturauhasen poistoleikkausta

3) Levinnyt eturauhassyöpä

Eturauhassyöpä leviää yleensä ensimmäiseksi imusolmukkeisiin tai luustoon. Levinneen eturauhassyövän parantava hoito ei ole nykyisillä menetelmillä mahdollista. Koska eturauhassyövän kasvulle on välttämätöntä miessukupuushormonin eli testosteronin erityys, hoidossa pyritään miessukupuushormonin erityksen lopettamiseen. Kun testosteronia ei enää erity, noin 70 %:lla eturauhassyöpäpotilaista syövän eteneminen pysähtyy. Hoitoa kutsutaan hormonihoitoksi.

Hormonihoito voidaan toteuttaa useammalla tavalla:

Orkiektomia eli kivesleikkaus, jossa kiveksen hormonia tuottava osa poistetaan. Kiveskapselit jätetään jäljelle, joten kivespussit eivät leikkauksen jälkeen tunnu täysin tyhjiltä. Tällä kastratioleikkauksella saadaan veren miessukupuushormonipitoisuudet häviämään nopeasti ja pysyvästi. Toimenpiteen jälkeen potilailla esiintyy usein ns. kuumia aaltoja, jotka ovat samantyyppisiä kuin naisten vaihdevuosisoireet. Potilaiden sukupuoliset kyvyt ja halut laskevat leikkauksessa pysyvästi.

Hormonipistohoito, jossa kivesten miessukuhormonieritys (testosteroni) lopetetaan määräajoin annettavilla pistoksilla. Hormonilääkkeillä on sama vaikutus eturauhassyöpään ja samat sivuvaikutukset kuin orkiektomialla eli kivesleikkauksella. Joskus hoitoon vielä liitetään antiandrogeenihoito, jossa muiden miessukuhormonien vaikutus eturauhasessa estetään suun kautta otettavilla tableteilla.

Antiandrogeenihoito tableteilla (bicalutamidi). Tällä lääkityksellä estetään miessukupuolihormonin (testosteronin) vaikutus paikallisesti eturauhasessa. Hoitoa ei pidetä aivan yhtä tehokkaana kuin edellä mainittuja hormonihoitoja, mutta tätä hoitoa voidaan toteuttaa tietyissä tapauksissa. Tällä lääkityksellä potilaan potenssi yleensä säilyy.

Potilaat saavat lääkkeisiin korvauksen Kelalta. Sitä varten tarvitaan lääkärin kirjoittama B-todistus. Hormonihoidon teho saattaa vähentyä muutaman vuoden kuluessa tehtiin se sitten leikkauksella tai pistoshoidolla. Tämän jälkeen potilaille voidaan antaa erilaisia hormonin- ja solunsalpaajien yhdistelmävalmisteita.

Luuston etäpesäkkeet voivat aiheuttaa kipua. Kipulääkkeitä annetaan tarpeen mukaan ja etäpesäkkeisiin voidaan antaa myös kipua lievittävää sädehoitoa. Etäpesäkkeitä luustossa voidaan nykyisin hoitaa myös lääkeaineinjektioilla, joilla saadaan usein varsin hyvä vaikutus kipuihin. Jos potilaalla on virtsankulkuvaikeuksia, voidaan tehdä eturauhasen höyläysleikkaus. Tärkeintä on oireenmukainen hoito ja elämänlaadun säilyttäminen.

Hoidon jälkeen

Kun eturauhassyöpä on todettu ja hoito siihen on annettu, potilaan vointi yleensä kohenee ja veren PSA-arvo laskee. Potilaan vointia ja laboratorioarvoja seurataan sen jälkeen määräajoin. Ensimmäiset kontrollit ovat yleensä erikoissairaanhoidossa ja myöhemmin potilaan seuranta voi siirtyä perusterveydenhuoltoon tai potilas voi jäädä ns. mobiili-PSA-seurantaan.

Kysymyksiä ja vastauksia

- Voiko ruokavaliolla vaikuttaa syöpään tai sen ehkäisemiseen?
 - Ruokavalion osuutta eturauhassyövän kehittymiseen tutkitaan jatkuvasti. Varmoja tuloksia ei ole, mutta kasvisrasvojen käytöllä näyttäisi olevan jonkinlainen syövän kasvua hidastava vaikutus. ”Se mikä on hyvä sydämelle, on myös hyväksi eturauhaselle”.
- Onko yhdyntä sallittua, jos on eturauhassyöpä?
 - Jos on tehty leikkaus; kivesleikkaus tai eturauhasen poistoleikkaus, olisi hyvä odottaa kunnes leikkaushaava on parantunut tai verenvuoto lakannut. Muutoin yhdynnälle ei ole mitään estettä. Syöpä ei tartu. Useimmat eturauhassyövän hoidot sen sijaan aiheuttavat potenssihäiriöitä sekä haluttomuutta, mikä potilaan on huomioitava jo hoitomuotoa valittaessa. Urologin kanssa voi keskustella siitä, millaisia hoitomahdollisuuksia sukupuoliseen kyvyttömyyteen on, tai keksiä kumppanin kanssa uusia hellyyden osoittamisen muotoja.

- Voiko luonnonlääkkeistä olla hyötyä eturauhassyövän hoidossa?
 - Nykytietämyksen mukaan luonnonlääkkeistä ei ole tieteellisesti todettua hyötyä eturauhassyövän hoidossa. Syövän hoidossa ei omalle elämälle kannata kuitenkaan laittaa liian tiukkoja rajoituksia, vaan kaikkea kannattaa tehdä, mikä itsestä tuntuu hyvältä.

Mihin voi ottaa yhteyttä

- Sairaala Nova urologian poliklinikka, sairaanhoitajan soittoaika ma - pe klo 9.00-11.00 ja 12-14 puh. (014) 269 1426
- Sairaala Nova uroterapeutit puhelin (014) 269 3520 arkisin klo 8 - 14
- Omaan terveystakeskukseen
- Keski-Suomen syöpäyhdistys: Kilpisenkatu 5 B 9 (toinen kerros) 40100 Jyväskylä puhelin 014 3330220 Avoinna ma - pe klo 9.00 - 15.00
- Eturauhassyöpäyhdistykseen: puh. 044 9888844

Hyödyllisiä linkkejä

propo.fi

www.cancer.fi

www.syopapotilaat.fi

www.eturauhassyopa.info

www.kaypahoito.fi

www.terveyskyla.fi/

<https://www.hyvaks.fi/asiakkaana/hoitopolut/eturauhassyopapotilaan-hoitopolku>

Sanastoa

Seuraavia sanoja saatat kuulla lääkärin vastaanotolla.

androgeeni = mieshormoni

antiandrogeeni = aine, joka estää testosteronin vaikutuksen kohde-elimessä.

benigni = hyvänlaatuinen

biopsia = koepala (eturauhassyövän varmistamiseksi otetaan aina koepala eturauhasesta neulalla)

brakyhoito = eturauhaskudoksen sisäinen sädehoito.

ejakulaatio = siemensyöksy

erektiohäiriö = kyvyttömyys saavuttaa normaali erektio.

flow = virtsan virtausmittauskoe

inkontinenssi = pidätyskyvyttömyys

- esim. virtsainkontinenssi tarkoittaa virtsankarkailua.

luustokartta = sädesairaalassa tehtävä luuston läpivalaisukuvaus, jossa käytetään radioaktiivista merkkiainetta. Se tehdään luuston etäpesäkkeiden kartoittamiseksi.

metastaasi = syövän etäpesäke.

neoadjuvantti hoito = samanaikainen liitännäishoito esim. hormonihoito annetaan lyhytaikaisesti parantavan kirurgisen hoidon tai sädehoidon yhteydessä näiden hoitojen tehostamiseksi.

orkiektomia = kivesten poistoleikkaus eli kirurginen kastratio.

palliativinen = oireita lievittävä hoito silloin, kun sairautta ei voida parantaa.

prognoosi = sairauden ennuste.

prostata = eturauhanen, luumun muotoinen rauhanen, joka ympäröi virtsaputkea virtsarakon alapuolella.

PSA = verikokeella mitattava proteiini, jota ainoastaan eturauhanen tuottaa.

transrektaalinen ultraääni eli TRAUÄ = peräsuolen kautta tehtävä ultraäänikuvaus.

tuseeraus = eturauhasen tunnustelu sormella peräsuolen kautta.

uretra = virtsaputki